

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКЕ
ІКОНОПИСНЕ ДУХОВНЕ УЧИЛИЩЕ
ІМЕНІ СВЯТОГО АПОСТОЛА І ЄВАНГЕЛІСТА ЛУКИ

«П'ЯТЬ РОКІВ НА ШЛЯХУ СЛУЖІННЯ» 2020-2025

НА ПОШАНУ П'ЯТОЇ РІЧНИЦІ
НАДАННЯ ЄПАРХІАЛЬНОЇ ІКОНОПИСНІЙ ШКОЛІ
СТАТУСУ ВИЩОГО ДУХОВНОГО УЧИЛИЩА
РІШЕННЯМ СВЯЩЕННОГО СИНОДУ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ
ЦЕРКВИ

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

ПРОГРАМА ФОРУМУ

4

Мета, завдання та організаційна структура

ДОПОВІДІ УЧАСНИКІВ

Ректор - протоієрей Вадим Гаджаман

6

П'ять років на шляху служіння: духовні орієнтири й бачення майбутнього

Проректор з навчально-методичної роботи - диякон Ілля Самойлов

9

Досягнення та перспективи: вдосконалення освітнього процесу

Проректор з виховної роботи - ієрей Дмитро Наумов

12

Дисципліна й духовне виховання як основа формування особистості

Завідувачка кафедри богословсько-теоретичних дисциплін - Н.Р. Гриськова

15

Училище як богословський осередок: досвід, зміст, стратегія

Завідувачка кафедри іконописно-прикладних дисциплін - О.Є. Дика

20

Священна справа іконопису: практика, традиція і виклики часу

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

24

Форум як підсумок і старт: формування ініціатив на майбутнє

РЕЗОЛЮЦІЯ ФОРУМУ

26

Вдячність – Досягнення – Цілі – Кроки

СЛОВА ПОДЯКИ

31

За руки, що трудилися, серця, що горіли, і дух, що об'єднав

ПЕРЕДМОВА

Цей невеличкий збірник — не просто документальна пам'ять про подію, яка зібрала нас у стінах Кам'янець-Подільського іконописного духовного училища, — це свідчення нашої послідовної праці, духовного росту та спільного прагнення зберегти і примножити скарб іконописного служіння Церкві.

Ми не мали на меті створити повний звіт чи енциклопедичне узагальнення. Перед вами — жива мозаїка думок, спостережень і рішень, які прозвучали в рамках форуму «П'ять років на шляху служіння». Цей збірник покликаний зберегти не стільки події, скільки їхню суть: внутрішній настрій, шукання, молитву і вдячність.

Кожен текст тут — це цеглина у фундаменті нашого майбутнього. Це спроба вписати нинішній етап життя училища у ширший контекст церковної традиції, богословської освіти та духовної культури.

Нехай ці сторінки послужать пам'яттю для нас і натхненням для тих, хто прийде після.

З повагою і молитвою,

священник

В.Л. Гаджаман

ректор Кам'янець-Подільського
іконописного духовного училища

ПРОГРАМА ФОРУМУ

1. Загальні положення.

Духовно-освітній форум «П'ять років на шляху служіння» (далі – Форум) проводиться з метою відзначення п'ятої річниці надання Кам'янець-Подільському іконописному духовному училищу статусу училища. Форум відбудеться 10 квітня 2025 року в актовій залі Кам'янець-Подільського іконописного духовного училища. Це Положення визначає мету, завдання, учасників, програму та очікувані результати Форуму.

2. Мета і завдання Форуму.

Метою проведення Форуму є підбиття підсумків п'ятирічної діяльності училища на шляху служіння Церкві через іконопис, духовно-наукове осмислення досягнень та визначення напрямків розвитку на майбутнє. Основні завдання Форуму:

- вшанувати п'яту річницю отримання училищем офіційного статусу та відзначити внесок училища у справу підготовки іконописців;
- проаналізувати здобутки і виклики перших п'яти років діяльності (освітні, творчі, духовні);
- обговорити перспективи розвитку училища, зокрема: налагодження міжвузівської співпраці у галузі іконопису, формування на базі училища богословського осередку для підготовки до можливого створення в майбутньому Синодального відділу з церковно-образотворчого мистецтва;
- зміцнити духовну єдність колективу училища, обмінятися досвідом між викладачами та студентами, надихнутися спільним баченням місії училища.

3. Учасники Форуму.

У Форумі беруть участь: керівництво училища (ректор, проректори, завідувачки кафедр), науково-педагогічні працівники (викладачі іконопису, богослов'я та інших дисциплін), студенти училища.

4. Програма Форуму.

- 13:00 – Спільна молитва. Відкриття Форуму.

Вступне слово ректора. Доповідь №1: священник Вадим (ректор училища) «П'ять років служіння: духовно-освітній шлях і місія іконописного училища»

- 13:20 – Доповідь №2: проректор з навчально-методичної роботи (диякон Ілля Самойлов) «Освітній розвиток училища: структура, програми, інфраструктура»
- 13:35 – Доповідь №3: проректор з виховної роботи (ієрей Дмитро Наумов) «Дисципліна і внутрішній порядок як основа духовного зростання і творення спільноти»
- 13:50 – Доповідь №4: завідувачка кафедри богословських дисциплін (Н.Р. Гриськова) «Богословська освіта і досвід віри як фундамент іконописного покликання»
- 14:15 – Доповідь №5: завідувачка кафедри іконопису (О.Є. Дика) «Іконопис як служіння: від технічної майстерності до церковного мистецтва»
- 14:35 – Обговорення, відповіді на запитання, вільні виступи учасників.
- 14:50 – Підсумкове слово ректора, прийняття резолюції з рекомендаціями.
- 15:15 – Закриття Форуму.

5. Очікувані результати.

За підсумками Форуму планується підготувати резолюцію або рекомендації щодо подальшого розвитку училища, зокрема з питань, обговорених на Форумі (співпраця між духовними школами, науково-богословська діяльність, церковно-мистецьке служіння). Матеріали виступів будуть опрацьовані та опубліковані на офіційному сайті училища і збережені в архіві. Проведення Форуму сприятиме консолідації зусиль колективу училища та партнерів навколо спільної місії – підготовки іконописців та розвитку церковного образотворчого мистецтва на благо Церкви.

протоієрей Вадим Гаджаман
ректор іконописного духовного училища

П'ЯТЬ РОКІВ НА ШЛЯХУ СЛУЖІННЯ: духовні орієнтири й бачення майбутнього

Всечесні отці, шановні викладачі, студенти, брати і сестри! Дозвольте розпочати наш духовно-освітній форум словами святого Писання: *«До цього місця допоміг нам Господь»* (1 Цар. 7, 12). Ці слова пророка Самуїла сьогодні особливо відгукуються в наших серцях. Ми зібралися, щоби в молитві й роздумі озирнутися на пройдений шлях – п'ять років на шляху служіння, – і подякувати Господу за всі благодіяння, якими Він щедро наділив наше училище. Від щирого серця вітаю всіх учасників цього заходу, дякую вам за присутність і підтримку. Наша зустріч – це знак єдності у Христі, єдності в служінні красою святої ікони.

Особливо хочеться подякувати священноначаллю нашої Церкви – Блаженнішому Митрополиту Онуфрію, Священному Синоду УПЦ та владі Феодору, правлячому архієрею нашої єпархії. Завдяки їхнім молитвам, благословенням і керівництву ми успішно звершили п'ятирічний шлях як вищий духовний навчальний заклад. П'ять років тому, 18 березня 2020 року, рішенням Священного Синоду нашої іконописній школі було надано статус духовного училища. Ця подія закріпила нашу інституцію в родині духовних шкіл Української Православної Церкви і відкрила нові можливості для розвитку. Ми пройшли шлях від маленького гуртка – до повноцінного училища: починали в 1999 році як невелика єпархіальна школа, а нині маємо сформований колектив викладачів, навчальні програми, власне приміщення та десятки випускників. Це не лише наша заслуга, а плід Божої милості та спільної праці багатьох людей – і сьогодні ми віддаємо славу Богові за цей п'ятий рік нашого служіння.

Дозвольте поділитися нашим баченням і основними цінностями, що провадили нас на цьому шляху. Ми завжди пам'ятали, заради чого існує наше училище.

Наша головна мета – виховати не просто художників, а іконописців-служителів, тих, хто своїм талантом служить Богові і Церкві. Іконописець – це не лише ремісник, а богослов у фарбах, людина молитви. Тому для нас особливо важливими є

фундаментальні принципи: молитва, дисципліна, вірність канону та усвідомлення свого покликання. Ці чотири стовпи – мов чотири євангелісти – підтримують усе наше будівництво. Без молитви нема благодаті в іконі; без дисципліни нема успіху в навчанні; без дотримання канонів нема правди віри в образі; без відчуття покликання нема живого натхнення, що йде від серця. Саме на цих засадах ми стараємося єдиним духом виховувати молоде покоління іконописців.

Сьогоднішній форум називається «П'ять років на шляху служіння», і це не випадково. Цей захід – не просто урочистість, а своєрідне духовне підбиття підсумків. Дозвольте наголосити: п'ятиріччя – це лише перший рубіж. Ми згадуємо пройдений шлях не для самозаспокоєння, а щоби надихнутися на майбутнє. Форум покликаний стати для нас усіх джерелом натхнення на нові звершення. Як колись ізраїльтяни підносили камінь «Евен-Езер» на згадку про Божу допомогу зі словами *«до цього місця допоміг нам Господь»*, так і ми нині підносимо в своїх серцях наш дорогоцінний камінь віри і вдячності Богові. Особливо важливим є усвідомлення, що Господь допомагав нам через конкретних людей – через наших наставників, викладачів, духовенство, благодійників і, звичайно, через старання самих студентів.

Тож дякую кожному – і викладацькому складу, і співробітникам, і вам, дорогі студенти-вихованці, – за ревну працю, за молитви, за терпіння і любов, які ви вкладали в розвиток нашого училища. Ваша згуртованість і самовіддача показали, що єдність у служінні може творити дива. Ми, як одна родина, всі разом – від ректора до першокурсника – працювали ці роки, і сьогодні пожинаємо добрі плоди.

Окрім подяк, хочу окреслити і нові горизонти, які відкриваються перед нами. Нещодавно сталося знакове для нас рішення Священного Синоду УПЦ – 19 березня 2025 року Синод доручив нашому училищу здійснювати експертизу ікон новопрославлених святих. Це надзвичайна честь і відповідальність для нас. Церква довірила нашому колективу важливу справу – перевіряти канонічну правильність і художню гідність образів тих, кого готують до зарахованих у лику святих. Іншими словами, наше училище стає експертним центром у галузі іконопису для всієї нашої Церкви.

Це рішення – свідчення високої оцінки того рівня, якого ми досягли, і водночас виклик: маємо виправдати довіру Церкви, підходячи до цієї роботи максимально відповідально, з молитвою та професійністю.

В контексті цього рішення визріли й нові ініціативи, про які хотів би сказати окремо. Йдеться про перспективу створення Міжвузівської іконописної ради та в перспективі – заснування Синодального відділу УПЦ з питань церковно-образотворчого мистецтва. Що це означає? Ми усвідомлюємо, що іконописні школи і кафедри діють не лише в нашому місті, а й в інших єпархіях та духовних закладах. Настав час об'єднати зусилля, поділитися досвідом, встановити єдині високі стандарти в царині церковного мистецтва.

Міжвузівська рада іконописців могла б стати майданчиком для спілкування між нашими училищами, академіями, семінаріями – усіма, хто займається підготовкою майбутніх священно- і церковно-служителів. Це сприятиме обміну досвідом, викладачами, спільним виставкам, круглим столам, а головне – виробленню спільного богословського і художнього підходу до ікони. У майбутньому, з благословення церковного керівництва, ця рада може отримати офіційний статус синодального відділу – тобто структури в рамках всієї Української Православної Церкви, яка опікуватиметься питаннями іконопису, храмового розпису, реставрації, експертизи тощо. Такий відділ допоміг би координувати зусилля митців і богословів, підтримувати високий рівень церковного мистецтва, берегти чистоту канонів і водночас сприяти розвитку іконописної освіти.

Дорогі друзі, особливо важливим є те, що всі ці плани – не заради нашої слави, а заради слави Божої та користі Церкви. Як писав святий апостол Павло, *«ми співробітники у Бога»* (1 Кор. 3, 9), отже, покликані трудитися спільно, кожен на своєму місці, але для спільної мети. Я щиро вірю, що наш форум стане своєрідною духовною радою, де народяться нові ідеї і рішення. Сьогодні ми почуємо виступи наших колег, які розкриють різні грані нашого досвіду і бачення. Кожен із доповідачів – носій свого унікального дару і компетенції, але всі разом ми творимо цілісну картину життя нашого навчального закладу.

На завершення свого слова закликаю всіх нас до плідної праці. Будемо ревно трудитися, молитися і служити Богу через мистецтво ікони! Нехай цей п'ятирічний ювілей стане для нас не лише святом, а й відправною точкою до нових звершень.

Згадаймо слова преподобного Єфрема Сиріна: *«Хто трудиться для Господа з радістю, того й праця перенасичує душу солодкістю»*. Тож працюймо радісно і натхненно. Нехай у всіх наших справах нас веде Дух Святий, щоб кожна написана нами ікона, кожен вихований студент приносили користь Церкві і спасіння душам. Нехай усі наші труди будуть во славу Божу! Амінь.

диякон Ілля Самойлов

проректор з навчально-методичної роботи

ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: вдосконалення освітнього процесу

Всечесні отці, дорогі браття і сестри, колеги-викладачі та студенти! Дозвольте продовжити нашу зустріч, зосередившись на тому, чого ми досягли у сфері освіти за ці п'ять років. Після глибокого і натхненного слова отця ректора про наше покликання, особливо важливо конкретніше поділитися тим, як ми реалізовували це покликання в навчально-методичній роботі. Я говоритиму про наш освітній поступ і методичне зростання – про ті зусилля, які зробили наше училище сучасним духовно-освітнім центром, де поєднуються академічність і духовність.

Насамперед хочу підкреслити: за останні п'ять років ми пройшли шлях структуризації навчального процесу. Ще недавно ми були, так би мовити, напівофіційною школою, а тепер діємо як повноцінна освітня установа. Від самого початку набуття статусу училища ми розробили освітньо-професійну програму «Іконопис» – фактично, навчальний стандарт підготовки іконописця. Було сформовано навчальні плани, погоджені з Учбовим комітетом при Священному Синоді УПЦ. Крок за кроком ми впорядкували навчальний процес до відповідних стандартів: ввели семестрову систему (навчальний рік поділено на два семестри, а весь курс – на 8 семестрів за чотири роки), запровадили модульно-рейтингову систему оцінювання, регулярні перегляди іконописних робіт по завершенні кожного семестру, атестації та іспити з богословських і спеціальних дисциплін. Іншими словами, ми збудували міцний методичний каркас, щоб навчання було послідовним і ефективним.

- Одним із ключових досягнень стало розширення навчальних програм та запровадження нових дисциплін. Значну увагу приділено богословським та гуманітарним дисциплінам. Адже наш студент має бути не лише вправним іконописцем, а й грамотним богословом. Тому ми розширили курс богословських предметів: додали фундаментальні курси з догматичного богослов'я, літургики, історії православного мистецтва, аскетички, іконології, агіографії, іконографії, а також основ церковнослов'янської мови. Завдяки цьому наші випускники

розуміють зміст образів, які вони пишуть, знають контекст Писання і Передання, можуть обґрунтувати канонічність того чи іншого зображення. Як навчав преподобний Іоанн Дамаскін, *«Не можна зображати те, чого не сповна збагнув умом у світлі віри»*. Тому глибоке вивчення богослов'я – обов'язкова умова якісного іконопису.

- Розроблена методика поступового навчання, своєрідна «іконописна драбина»: від простого до складного. На перших курсах – рисунок і живопис, освоєння канонічних схем ликів, складок одягу, орнаментів. Далі – іконописні техніки темпер, позолоти, оліфлення. На старших курсах – написання багатофігурних сюжетів, а на випускному курсі – створення дипломної роботи. Така послідовність дозволяє поступово вводити студента в глибини майстерності, не перескакуючи через необхідні етапи. Крок за кроком ми підводимо молодого іконописця до моменту, коли він самостійно й відповідально може виконати церковне замовлення.

- Ми активно застосовуємо сучасні освітні технології. Викладачі використовують мультимедійні презентації, в тому числі збільшені зображення і фрагменти відомих ікон для аналізу стилю і техніки. У період карантинних обмежень нам доводилося частково навчати дистанційно – і ми впоралися з цим завдяки платформам відеоконференцій, не зупинивши навчання. Хоча іконопис потребує безпосередньої роботи в майстерні, ми навчилися поєднувати традиційні методи з новітніми, коли це необхідно. Це теж здобуток, який робить наше училище гнучким і стійким до викликів часу.

Звичайно, не можна оминути увагою і питання взаємодії з державними освітніми вимогами. Як навчальний заклад, що прагне державного визнання дипломів, ми ретельно готуємося до акредитації. Проведена велика робота з оформлення документації, розробки положень, наскрізних програм, робочих навчальних планів відповідно до стандартів вищої освіти. На сьогодні ми практично готові подати заявку на ліцензування та акредитацію нашої програми «Іконопис» у Міністерстві освіти. Це важливий крок, який, дасть нам змогу на офіційному рівні видавати дипломи, прирівняні до державного зразка. Такий диплом визнаватиметься не лише Церквою, а й, наприклад, при бажанні продовжити навчання в світських закладах або підтвердити кваліфікацію. Особливо важливо, що ми намагаємося виконати державні вимоги без шкоди для духовної складової. Баланс між церковними традиціями і академічними стандартами – наше пріоритетне завдання. І тут ми тісно співпрацюємо з Учбовим комітетом при Синоді, шукаючи оптимальні рішення.

Хотів би також відзначити поєднання духовності з академічністю як наш головний принцип. У повсякденному житті училища це проявляється в тому, що навчальний день починається і завершується молитвою, студенти регулярно сповідаються і Причащаються, дотримуються постів. Ми прагнемо, щоби знання не робилося «надутим розумуванням», відірваним від життя, але щоб кожен урок укорінювався в християнському світогляді. Священномученик Єроним Стридонський колись писав: *«Іконописцю потрібні два крила – освіченість розуму і чистота серця»*. Тож ми вчимо і серце, і розум одночасно. Викладач пояснює богословський сенс сюжету, а поряд духовник допомагає студентам цей сенс пережити внутрішньо. Викладач техніки живопису навчає володіти пензлем, а наставник зі священників – володіти своїми думками і почуттями в молитві. Таким чином, навчання в нашому училищі – цілісний процес, де лекційна аудиторія сполучена з храмом.

На завершення дозвольте зазначити, що п'ять років – це не так багато, але ми бачимо реальні плоди. Наші випускники успішно трудяться в різних єпархіях: хтось розписує храми, хтось викладає основи іконопису дітям, дехто продовжив навчання в семінарії. Чимало храмів прикрашені іконами, написаними руками наших студентів під час практики або як дипломні роботи. Це і є найкращий показник якості освіти. Як сказано в Євангелії, *«по плодах їхніх пізнаєте їх»* (Мф. 7, 16). Тож, дивлячись на ці плоди, можемо смиренно радіти і дякувати Богові. Але також маємо будувати плани на майбутнє: здобути офіційну акредитацію, можливо, відкрити магістерську програму з сакрального мистецтва спільно з богословськими факультетами. Переконаний, що «той, хто навчає інших, сам удосконалюється», і в процесі навчання ми теж зростаємо.

Дякую за увагу! Нехай Господь і надалі благословляє всі наші освітні починання. А нашим студентам бажаю: *«Зростаєте в благодаті й пізнанні Господа нашого»* (2 Пт. 3, 18), поєднуючи в серці світло знань і тепло віри.

Амінь.

*ієрей Дмитро Наумов
проректор з виховної роботи*

ДИСЦИПЛІНА Й ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ як основа формування особистості

Дорогі учасники форуму, брати і сестри!

Продовжуючи нашу зустріч, хочу звернути увагу на аспект, який часто залишається «за лаштунками» успіхів, але насправді є їхньою необхідною передумовою. Йдеться про дисципліну і виховання, про той внутрішній порядок, який панує в стінах училища і формує особистість майбутнього іконописця. Моя доповідь має назву «Дисципліна, порядок і цілісне формування особистості», і дозвольте мені поділитися роздумами на цю тему, опираючись на наш п'ятирічний досвід.

Насамперед, роль дисципліни в становленні іконописця неможливо переоцінити. Іконописець – це, в певному розумінні, духовний воїн і подвижник, який бореться зі своїми пристрастями, тренує увагу і терпіння, щоб через пензель явити світло Божої істини. Як спортсмену потрібен розпорядок тренувань, так і молодому митцеві потрібен чіткий духовний і навчальний режим. Тому у нашому училищі від самого початку велика увага приділялась внутрішньому розпорядку дня. День студента розпочинається з молитви – ми разом молимося, просячи Бога благословити наші труди. Потім – заняття за розкладом, які чергуються з перервами, під час яких також є можливість зайти в храм, подумати над почутим. В обід – спільна трапеза, яку починаємо і завершуємо молитвою. Ввечері – підсумкова килейна молитва, читання Псалтирі. Такий розклад – не просто формальність, це школа уважності до Бога і ближнього. Коли студент вчиться вчасно приходити на молитву, він вчиться ставити Бога на перше місце. Коли дотримується розкладу занять – вчиться поваги до часу інших і відповідальності. Коли виконує послух чергового по трапезній чи левкасній – вчиться служити ближнім навіть у малому. Отак зовнішній порядок виховує внутрішню дисципліну душі.

Звичайно, важливою є й система правил та нормативних документів, яка регламентує життя училища. За ці п'ять років ми розробили цілу низку документів:

Положення про внутрішній розпорядок, Правила поведінки для студентів, інструкції з техніки безпеки, посадові обов'язки для викладачів і працівників тощо. Можливо, комусь це здається зайвим формалізмом, але насправді добра документація – це інструмент організації здорового життя колективу. Коли є чітко виписані правила, всі розуміють межі дозволеного, відповідальність кожного і загальні цілі. Наприклад, наші Правила для студентів охоплюють не лише академічну успішність, а й поведінку поза аудиторією: дрес-код, культуру спілкування, взаємини між студентами в дусі християнської моралі. Ці правила підкріплені Євангельськими принципами – про любов, послух, смирення, чесність.

Тож документи наші – не сухі інструкції, а дороговкази духовного життя. Вони допомагають будувати атмосферу довіри і порядку. Як писав апостол Павло до Коринфян: *«Нехай все буває у вас чинно та благообразно»* (1 Кор. 14, 40). Саме цього ми прагнемо – щоб усе було чинно, зі світлим благочестям.

Дисципліна, однак, не зводиться тільки до зовнішніх правил. Надзвичайно важливою є виховна робота, спрямована на формування відповідальності у наших студентів, причому відповідальності як у дрібницях, так і в великому. Ми постійно наголошуємо: іконописець, працюючи над образом, вже служить Богові, як священник при престолі. Тому ставлення до пензля і фарб має бути таким самим благоговійним, як до кадила і свічки. Якщо студент привчається акуратно прибирати робоче місце, дбайливо ставитися до матеріалів – згодом він дбайливо ставитиметься й до церковних святинь. Якщо навчається доводити почату ікону до кінця – згодом доводитиме до кінця і більші проекти, як-от розпис храму чи створення іконостасу. Тобто те, що виховується в учбовій аудиторії (акуратність, терпіння, увага, відповідальність), потім переноситься студентом у реальне церковне життя. Таким чином виховується цілісна особистість – людина, для якої не існує поділу на «моя» і «Боже», на навчання і духовність: весь її час і праця присвячені Господу.

Життя – це не лише правила, але й несподівані виклики.

За п'ять років були різні ситуації: і життєві труднощі в окремих студентів, і часи загального випробування (згадаймо хоча б пандемію чи теперішні нелегкі обставини). У такі моменти особливо проявляється важливість підтримки студентів у кризових ситуаціях. Ми намагалися будувати виховну роботу на довірі і діалозі. Двері ректора, проректорів, духівників училища завжди відчинені для вихованців. Якщо хтось переживав смуток, розчарування чи мав спокусу опустити руки – ми сідали за щирою розмовою, молилися разом, старалися

віднайти слова підбадьорення. Часто достатньо було простого людського співчуття і поради, щоб у юнака чи дівчини знову загорілися очі, з'явилися сили йти далі. Особистий приклад наставників теж виховує: коли студенти бачать, як викладач сумлінно ставиться до своїх обов'язків, як священник-педагог ревно здійснює своє служіння, то й самі надихаються. Виховання – це не лише нотації, а й живий приклад, коли старші разом з молодшими несуть той самий послух.

Однією з добрих традицій нашого училища стали духовні зустрічі з архіпастирем. Зокрема, хочу згадати нещодавню зустріч із нашим владикою Феодором. Ми організували «Вечір духовної бесіди», під час якого владика зустрівся зі студентами і відповідав на їхні запитання. Діалог вийшов дуже відвертим і корисним. Особливо молодь цікавили сучасні виклики – такі, як цифрова залежність, засилля гаджетів, інтернету, що відволікає від реального життя і молитви. Владика поділився своєю мудрою порадою, яка нам запам'яталася: він говорив про необхідність «цифрової тверезості та стриманості». Зокрема, владика застеріг, що смартфон, комп'ютер самі по собі не є злом – вони лише інструмент. Але якщо людина не має внутрішнього стрижня, то цей інструмент може поневолити, забрати весь час і увагу. *«Технології мають служити людині, а не людина технологіям»*, – наголосив архіпастир. Ці слова ми взяли собі як своєрідне гасло: потрібне смирення користування благами технічного прогресу. Тобто, користуватися – але з мудрим обмеженням, з духовним контролем.

Підсумовуючи, хочу підкреслити: наш виховний підхід спрямований на формування вільної, зрілої, церковної особистості. Ми прагнемо випустити зі стін училища не тільки майстерних іконописців, а й добрих християн, свідомих членів Церкви. Дисципліна для цього є засобом, а не самоціллю. Зрештою, як влучно зауважив один подвижник: *«Справжня свобода виростає з послуху»*. Коли людина навчилася дисципліні, вона вже не раб хаотичних пристрастей, а господар своїх рішень – і може вільно творити добро. Тож ми виховуємо вільних у Христі митців, які добровільно обрали шлях служіння і творять у межах канону з радістю та любов'ю.

Дорогі друзі, дякую за увагу. Нехай Господь допоможе нам і надалі будувати в нашому училищі таку атмосферу, де кожен студент відчуватиме себе як у люблячій родині: з одного боку – під приглядом і в безпеці порядку, а з іншого – у просторі для творчості й особистого зростання. Бо саме в такій рівновазі – між порядком і натхненням – розквітає талент іконописця, освячений благодаттю Божою. Слава Богу за все!

*Наталія Романівна Гриськова - завідувачка
кафедри богословсько-теоретичних дисциплін*

УЧИЛИЩЕ ЯК БОГОСЛОВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК: досвід, зміст, стратегія

Шановні отці, дорогі колеги та студенти!

Моє завдання сьогодні – звернути наш погляд на минуле і осмислити шлях, який пройшло наше училище в історичному та духовно-інтелектуальному вимірі. Тема моєї доповіді – «Історія і духовно-інтелектуальна ідентичність нашого училища». Дозвольте поділитися головними віхами нашої історії та тим, як вони вплинули на формування нашої богословської традиції.

Історія становлення училища сягає вже майже чверті століття, адже витoki його – у далекому 1999 році. Саме тоді, з благословення тодішнього єпископа Кам'янець-Подільського і Городоцького Феодора (нині – нашого дорогого владики митрополита) була заснована єпархіальна іконописна школа.

Це був скромний початок: невелика група ентузіастів, заняття кілька разів на тиждень, три основні предмети – Закон Божий, іконопис і живопис. Перший випуск відбувся у 2002 році, і цікаво відзначити, що серед п'яти перших випускників був і молодий тоді Вадим Гаджаман – нинішній наш ректор. Отже, спадкоємність поколінь в дії: наш ректор – вихованець тієї ж школи, що сьогодні виросла до училища.

Далі були різні часи. У 2007-2009 роках діяльність школи призупинялася через об'єктивні обставини, але, слава Богу, не згасла. З 2010 по 2012 рік школа функціонувала у форматі дистанційних консультацій, підтримуючи зв'язок із тими, хто бажав навчатися іконопису. Новий етап почався в 2013 році, коли з благословення владики Феодора школа відновила повноцінну діяльність і отримала ім'я святого апостола і євангеліста Луки – покровителя іконописців, першого художника святих образів. Ця преемність від святого євангеліста Луки дуже символічна: ми усвідомлюємо, що наше служіння продовжує справу, започатковану святим апостолом, який написав образ Божої Матері.

Відновлена школа швидко розвивалася: 2017 року було освячено нове приміщення для неї, обладнано майстерні. У 2018 році після відновлення відбувся перший випуск – молоді іконописці захистили дипломні роботи і вирушили на служіння. Кульмінацією нашого розвитку стало, як уже згадували, рішення Священного Синоду у березні 2020 року, коли школі було присвоєно статус вищого духовного навчального закладу – іконописного духовного училища. Цей юридичний крок дуже вплинув на нас: було затверджено Статут училища, сформовано структуру в складі Учбового комітету Синоду, призначено ректора.

Впродовж того ж 2020 року відбулася реорганізація кафедр – створено дві кафедри: нашу, богословсько-теоретичних дисциплін, і кафедру іконописно-прикладних дисциплін. Такий поділ дозволив більш чітко координувати освітній процес: наша кафедра взяла на себе всі предмети богословського, гуманітарного і теоретичного спрямування, а кафедра іконопису – власне практичні художні дисципліни. Це рішення структурувало навчання і наголосило, що богослов'я і практика ікони мають іти рука об руку.

Хотіла б зазначити, що історія нашого училища – це не просто перелік фактів, а розвиток духовного осередку в регіоні. Кам'янець-Подільський здавна славився як місто духовності й освіти. Після закриття духовних шкіл у радянські часи тут довго не було жодного закладу для підготовки церковних кадрів. І ось нашої школі судилося стати таким першим відродженням осередком. Ми – невеличкий, але важливий форпост духовної освіти на теренах Поділля. Найближчі семінарії – за сотні кілометрів (Почаїв, Київ, Одеса), тож наше училище фактично єдине в своєму роді в цьому регіоні. За ці роки ми здобули певний авторитет: до нас приїжджають навчатися не лише з Хмельниччини, а й з інших областей. Таким чином, ми поступово стаємо центром, що притягує талановиту молодь, зацікавлену в церковному мистецтві. Це велика радість і відповідальність – бути на такому місці.

Говорячи про історію, варто кілька слів сказати й про визнання, яким була відзначена наша праця. Минулого року, коли ми святкували 25-ліття з часу заснування школи, Предстоятель нашої Церкви, Блаженніший Митрополит Онуфрій, удостоїв наше училище своєї Грамоти. У ній високо оцінено внесок училища у відродження традицій іконопису та виховання молоді. Це для нас – знак того, що Церква бачить і благословляє нашу працю. Але одночасно – і стимул працювати ще краще, щоб виправдати високе довір'я.

Тепер дозвольте перейти від фактів історії до духовно-інтелектуальної ідентичності, яку ми плекали всі ці роки. Фундаментально важливим було формування власної

богословської традиції в стінах училища. Що я маю на увазі? Ми не семінарія і не академія, але з самого початку усвідомили: без міцної богословської бази іконописне училище втратить свою душу. Адже ікона черпає зміст із богослов'я; як зазначали святі отці, ікона – це «богослов'я в фарбах». Тому ми старалися створити такий простір, де богословська думка жива, де студенти і викладачі разом осмислюють віру. Наші заняття з богословських дисциплін – це не сухі лекції, а часто богословські бесіди, дискусії. Ми заохочуємо студентів ставити запитання, шукати глибший зміст. Так поступово складається своя маленька школа богослов'я ікони. І цим ми дуже пишаємося, бо це наше багатство – інтелектуальний капітал училища.

Щодо компетенцій нашої кафедри, то ми забезпечуємо викладання всіх теоретичних дисциплін. Це і Священна історія (Старого і Нового Завіту), і догматичне богослов'я, і основи літургії, моральне богослов'я... Також предмети гуманітарного блоку: церковнослов'янська мова, історія церковно-образотворчого мистецтва, риторика ... (адже іконописець – теж педагог, коли працює з громадою, навчає людей через свої образи). Усі ці дисципліни покликані дати широку ерудицію і ґрунтовне знання Православного віровчення. Ми тісно взаємодіємо з кафедрою іконописно-практичною, щоб інтегрувати знання: скажімо, студенти на богослов'ї вивчають символіку – і відразу на практиці застосовують ці знання у іконописі. Або ж проходять курс історії візантійського мистецтва – і паралельно по іконопису аналізують твори тієї доби.

Особливу увагу ми приділяємо методиці викладання богословських дисциплін саме для іконописців. Адже традиційний підхід семінарій не завжди підходить для людей мистецтва. Наші студенти мислять образами, їм важливо все уявити, відчувати через колір, форму. Тому ми намагаємося викладати богослов'я більш наочно. Наприклад, вивчаючи Христологію (вчення про Христа), ми обов'язково розглядаємо ікони Різдва, Богоявлення, Преображення, щоб через образ зрозуміти догматичну істину: Бога, що став Людиною, що відкриває Свою славу. Таким чином, у студентів виробляється навичка мислити образами – трансформувати богословські поняття в зорові символи. Це надзвичайно цінна якість для іконописця. Адже, коли він буде писати ікони, йому потрібно буде передати через фарби те, що Церква сповідує словами. Отож ми вчимо, що богослов'я – основа іконопису, що без розуміння змісту ікона стане пустою картиною на релігійну тематику. На щастя, молоді люди це добре сприймають, їм цікаво відкривати для себе глибини віри.

Не можна не згадати про нашу співпрацю з іншими духовними школами. За ці роки ми налагодили добрі взаємини з Київською духовною академією та семінарією (КДАіС), Волинською духовною семінарією та іншими закладами. Зокрема, наші представники виступали на щорічних студентських конференціях у Києві, де ділилися досвідом свого навчання. Так само і Волинська семінарія: маємо дружні зв'язки, обмінюємося навчальними матеріалами. Такі контакти розширюють кругозір і допомагають тримати високий рівень. Адже ми вчимося один в одного, переймаємо кращі практики. У перспективі плануємо спільні науково-практичні заходи, присвячені богослов'ю ікони.

Ще один аспект – впровадження сучасних джерел, перекладів, систематизацій у навчальний процес. Богословська наука не стоїть на місці, з'являються нові дослідження, які корисні іконописцям. Ми активно оновлюємо нашу бібліотеку. Багато текстів перекладаємо самостійно для внутрішнього вжитку, якщо вони недоступні українською. Також систематизуємо матеріали: кожен викладач готує конспекти лекцій, методичні вказівки, збірки ілюстрацій до своїх предметів. Наша кафедра навіть працює над виданням навчального посібника «Іконознавство», де простою мовою пояснюються основи. Сподіваємося видати його найближчим часом, щоб він служив не лише нашим студентам, а й усім зацікавленим.

Дозвольте кілька слів про плани розвитку нашої кафедри. Ми прагнемо не зупинятися, тож серед наших задумів – підготовка збірників наукових статей, проведення конференцій, публікації результатів наших досліджень. Наприклад, маємо матеріали студентських робіт про місцеві подільські ікони-чудотворні

образи – хочемо видати збірку цих досліджень. Плануємо організувати науково-практичну конференцію з іконознавства, запросивши богословів і художників з різних куточків України. Це дозволить заявити про себе в широких колах і збагатити всіх учасників. Наш педагогічний колектив також мріє підготувати підручник з історії християнського мистецтва українською мовою, з акцентом на розвитку іконопису. Всі ці проекти – у зародку, але, з Божою поміччю, ми їх реалізуємо.

Наостанок хочу торкнутися ідеї, яку вже згадував отець ректор: Міжвузівська іконописна рада. З богословського погляду, це надзвичайно цікава і перспективна ініціатива. Така рада могла б стати платформою, де богослов'я і практичне мистецтво зустрічаються для спільного діалогу. Ми, як кафедра богословських дисциплін, бачимо великий сенс у тому, щоб об'єднати зусилля різних навчальних закладів у справі розуміння і розвитку іконопису. Адже нині кожна школа може мати свої підходи, але Церква єдина, і вчення про ікону – єдине. Спільна рада дозволила б виробити єдине бачення, обмінятися досвідом викладання, можливо, створити спільні програми підвищення кваліфікації викладачів.

Богословське підґрунтя цього проекту – ідея соборності у підході до церковного мистецтва. Як на Вселенських Соборах отці колегіально ухвалювали догмати, так і тут – зібравшись разом, ми могли б окреслити спільні принципи розвитку іконописної справи. Думаю, з часом така рада могла б консультувати Священний Синод з питань канонів і традицій в церковному мистецтві, в тому числі й готувати експертизи новопрославлених ікон святих (чим, власне, вже доручено займатися нашому училищу). Тож ми з ентузіазмом будемо підтримувати цю ідею та наповнювати її богословським змістом.

Дорогі браття і сестри! Озираючись на наш шлях від 1999 до 2025 року, можемо сказати: Бог благословив зріст нашого училища – від маленької зернини до міцного колоса. Та водночас, як казав один мудрець, *«фініш кожного етапу – це старт для наступного»*. Наша історія триває, і ми всі є її учасниками. Закликаю всіх нас берегти нашу ідентичність – як навчального закладу, що вірно тримається православного вчення і водночас творчо його втілює в мистецтві.

Нехай слова святого Євагрія стануть для нас дороговказом: *«Якщо ти богослов – ти істинно молишся; якщо ти істинно молишся – ти богослов»*. Будемо поєднувати молитву і науку, натхнення Духа і працю розуму. І тоді, впевнена, наше училище й надалі процвітатиме і служитиме Церкві – на радість людям і на славу Божу. Дякую за увагу!

*Олена Євгенівна Дика - завідувачка
кафедри іконописно-прикладних дисциплін*

СВЯЩЕННА СПРАВА ІКОНОПISУ: практика, традиція і виклики часу

Всечесні отці, дорогі брати і сестри, колеги і студенти! У своєму слові я хочу зосередитися на самому серці нашої справи – на священному мистецтві іконопису, на практичній підготовці, яку отримують наші студенти, та на викликах часу, з якими ми стикаємось. Назва моєї доповіді – «Священна справа іконопису: практика, традиція і виклики часу». Дозвольте поділитися нашим досвідом роботи кафедри іконописно-прикладних дисциплін за ці роки.

Для початку хочу підкреслити фундаментальний принцип: іконопис – це богослов'я в фарбах. Ми завжди нагадуємо студентам слова, які часто повторюють у Церкві: «Ікона – це Євангеліє для неписьменних, безмовна проповідь». Справді, через лики святих на дошці промовляє сама істина Христова. Святий Іоанн Дамаскін сказав: «Увесь світ є живою іконою Лика Божого». Якщо весь світ – ікона Бога, то тим більше священні образи, які ми пишемо, покликані явити Бога людям. Тому ми вчимо бачити в іконі не просто витвір мистецтва, а святиню, таїнство присутності Божої благодаті. Такий підхід пронизує увесь освітній процес на нашій кафедрі. Ми наголошуємо: перш ніж братися за пензлі, іконописець має піднести молитву; перш ніж змішати фарби, має зануритися думкою в життя святого або подію, яку буде зображувати. Адже наші викладачі прекрасно розуміють: ікона пишеться не лише руками, а й серцем. Це і є та глибина фахової підготовки, про яку я хочу говорити – коли технічна майстерність міцно з'єднана з духовністю.

Наш освітній процес ми будуємо як наслідування канону. Канон в іконописі – це не обмеження творчості, а навпаки, рамка, всередині якої розкривається справжня творчість, освячена традицією. Тому ми проходимо зі студентами весь шлях традиційного іконописця: від підготовки дошки – до освячення готового образу. Спершу вчимося правильно готувати основу: робити левкас (ґрунт) на дошці, щоб він був гладеньким, без тріщин, бо, за словом Писання, фундамент має бути міцний (пор. 1 Кор. 3, 11). Потім – наносимо рисунок, дотримуючись канонічних пропорцій ликів, перевіряючи кожну лінію зразками. Наступний крок – позолота німбів, фонів,

де потрібна уважність і терпіння, аби тонкий шар сусального золота ліг рівно, без плям. І от уже переходимо до «письма» – накладання фарб шарами, від темних підкладок до світлих верхніх штрихів, що поступово «висвітлюють» обличчя святих. Цей процес сам по собі символічний: ікона як така твориться від мороку до світла, ніби душа людська просвітлюється Божою благодаттю. Таким чином, від початку до кінця – від дошки до святої води – процес іконописання у нас насичений благоговінням і усвідомленням святості справи.

За останні п'ять років ми суттєво збагатили практичну частину навчання. Ми розуміємо, що багато нашим випускникам доведеться не лише писати нові ікони, а й рятувати давні, що пошкодилися. Тому ввели основи іконної реставрації: як зміцнити стару дошку, як зняти почорнілий лак, як втрутитися мінімально, щоб зберегти автентичність. Закупили для цього мінімальний набір реставраційних інструментів. Студенти практикуються на старих невеликих іконах, які втратили вигляд – пробують очистити, підлікувати ґрунт, тонувати втрачені фрагменти. Це вчить їх шанобливого ставлення до спадщини та терпеливості, бо реставрація – процес повільний і кропіткий.

Як завідувач кафедри, я з радістю відзначаю зростання якості дипломних робіт наших випускників. Щороку ми влаштовуємо публічний захист, куди запрошуємо владику, священників, художників. За п'ять років можна простежити, наскільки більш зрілими, виваженими стали роботи. Якщо перший випуск після відновлення (2018) ще трошки невпевнено показував себе, то останні дипломи – це вже рівень, гідний професійних майстрів. Студенти вкладають душу, радяться з владикою, духівниками, постяться перед початком роботи над дипломною іконою. Кожен захист – як свято: молоді іконописці презентують свої творіння, діляться, які джерела їх надихнули, яке богословське обґрунтування обрали. Ми бачили дипломні ікони, що потім одразу вирушали до іконостасів нових храмів, освячувалися і ставали об'єктом молитовного поклоніння. Особливо хвилююче, коли наші вихованці отримують натхнення перевершити самих себе – це видно в їхніх роботах: і композиція складніша і духовна глибина проглядає. Одним словом, якість зростає, а разом з тим зростає і натхнення наступних поколінь студентів, бачачи успіхи попередників.

У сучасному світі ми не можемо оминути тему цифрових технологій в контексті іконопису. Це теж частина наших реалій і, відповідно, викликів. З одного боку, цифрові інструменти стали корисними помічниками. Хотіла б зазначити кілька переваг, які дає сучасна техніка і мережа Інтернет для іконописця:

- Доступ до зразків. Тепер не треба їхати до музею, щоб побачити фрески чи ікони

– тисячі зображень у високій якості доступні онлайн. Наші студенти мають змогу вивчати найкращі зразки візантійської, новгородської та інших іконописних шкіл просто з екрану. Це значно розширює кругозір і надихає.

- Збереження архівів. Раніше ескізи, напрацювання могли загубитися, а зараз кожен студент веде цифрове портфоліо: фотографує етапи своєї роботи, сканує малюнки. Все це зберігається і може використовуватися далі – хоч для каталогу, хоч для аналізу власного росту.

- Проектування і ескізування. Дехто з наших викладачів володіє графічними програмами і навчає студентів робити ескізи на комп'ютері. Це зручно при проектуванні розпису храму чи великого іконостасу: можна зразу розташувати зображення, пограти з кольорами, перш ніж переносити задум на стіну чи дошки. Отже, технології – це інструмент, який при розумному використанні приносить користь. Проте ми чітко усвідомлюємо і небезпеки цифрової ери для іконописця:

- Спокуса шаблонності. Коли все є в інтернеті, виникає ризик, що студент просто знайде чужий образ і перемалює його, не проживши теми серцем. Замість творчого переосмислення канону – механічне копіювання. Ми боремось із цим, спонукаючи студентів не просто копіювати, а аналізувати й творити власний варіант, нехай і на основі традиційного зразка.

- Знеособлення творчості. Машина полегшує багато задач – виправити, віддзеркалити, підправити пропорції. Але якщо надто покладатися на комп'ютер, втрачається “рукописність”, унікальний почерк автора. Ікона, створена за допомогою проєктора чи графічного редактора, може виглядати бездоганно, але іноді здається “холодною”, немов штампованою. Ми ж прагнемо зберегти живу душу в кожній роботі.

- Втрата благодатної глибини. Це найтонший момент. Ікона – плід молитви та духовного подвигу. Якщо замінити цю внутрішню роботу зовнішніми технічними прийомами, то образ може вийти правильним зовні, але порожнім всередині. Жоден планшет і стилус не замінить щирої сльози покаяння, що впала на дошку і освятила її. Тому ми завжди застерігаємо: комп'ютер не повинен стати “співавтором” ікони, його роль допоміжна і другорядна.

Як уже згадувалося тут і моїми колегами, поради владики Феодора щодо технологій стали для нас дороговказом. Він влучно назвав стиль роботи з технікою – «смиренне користування». Тобто користуватися можна і треба, але зі смиренням: не вважаючи, що техніка всемогутня, і не віддаючи їй найголовнішого. Ми на кафедрі часто повторюємо студентам: комп'ютер – це твій слухняний помічник, але головний художник – це ти сам, особисто, з Божою допомогою. Коли треба – вимкни монітор, помолись, і тільки потім знову берися за пензель.

І, нарешті, я хочу сказати про те, що лежить в основі творчого процесу і чому ми намагаємося навчити – про творчу свідомість, яка поєднує покору канону і дар індивідуальності. Часто молоді художники питають: як ж так – з одного боку слухатися Церкви, писати “як належить”, а з іншого – привнести щось своє, неповторне? Чи не суперечить одне одному? Наша відповідь: не суперечить, а доповнює. Канон в іконі подібний до солоспіву церковного гімну: всі співають ту саму мелодію, але кожен голос трохи відрізняється тембром. Так і тут: всі іконописці дотримуються канонічної мови образу, але кожен привносить свій відтінок, своє “бачення світла”, свій почерк руху пензля. Ми стараємося виховати в студентах смирення і сміливість одночасно. Смирення – перед величчю святоотцівської традиції, перед каноном, перед благословенням Церкви. А сміливість – у реалізації свого дару, даного Богом, бо кожен має неповторну міру таланту. І коли це поєднується, виходять найкращі твори. Приклад – преподобний Андрій Рубльов: він свято беріг традицію, іконописав “за переданням”, але його “Трійця” – унікальний шедевр, жива любов’ю і молитвою. Ось до чого ми прагнемо надихати студентів.

На завершення хотіла б підтримати вже озвучену ідею створення Міжвузівської іконописної ради. З точки зору практики іконопису, це чудова нагода об’єднати фахівців-практиків і теоретиків богословів ікони. На такій раді могли б зустрічатися викладачі різних шкіл, художники, що оформлюють храми, реставратори – і обговорювати нагальні проблеми та нові проекти. Ми б могли проводити спільні виставки студентських робіт, пленери, навіть конкурси з іконопису між духовними школами – все це дало б імпульс для розвитку.

А головне – створило б єдину спільноту іконописців УПЦ, де панує дух братерства, а не змагання. Думаю, це і є шлях до заснування повноцінного синодального відділу церковного мистецтва, про який згадував отець ректор: спершу об’єднати всіх на добровільних засадах, а потім уже оформити офіційно. Наша кафедра зі свого боку готова долучитися і ділом, і молитвою до цієї справи.

Дорогі друзі! Священна справа іконопису продовжується у всі часи – від апостола Луки до наших днів. Ми з вами є учасниками цієї великої традиції. І від нас в тому ж числі залежить, якою вона буде завтра. Будемо ж трудитися з любов’ю, вивчати старе і сміливо втілювати нове, завжди пам’ятаючи слова апостола Павла: **«Все, що тільки робите, робіть від душі, як для Господа»** (Кол. 3, 23). Якщо ми працюємо для Господа, то й Господь діє через нас. Нехай же краса Господа нашого буде на нас, і діло рук наших утверджує для нас (Пс. 89:17). Нехай кожна ікона, написана випускниками нашого училища, сяє світлом Божим і торкається сердець людей. Амінь.

протоієрей Вадим Гаджаман
ректор іконописного духовного училища

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

ФОРУМ ЯК ПІДСУМОК І СТАРТ: формування ініціатив на майбутнє

Всечесні отці, дорогі викладачі, студенти, шановні учасники форуму!

Завершуючи нашу зустріч, дозвольте від імені всього колективу Кам'янець-Подільського іконописного духовного училища піднести подяку Богові за те, що з Його благословенням ми сьогодні змогли зібратися в молитві, єдності та діловій єдності для підбиття важливого духовно-освітнього підсумку.

Сьогоднішній форум — не просто згадка про п'ятирічний рубіж. Це осмислення нашого шляху, його змісту, здобутків і перспектив. Прозвучали глибокі й зважені доповіді, кожна з яких стала складовою частиною цілісної картини нашої спільної праці. Кожен виступ — це жива сторінка літопису нашого училища, яке за двадцять п'ять років із малого церковного осередку виросло у помітний духовно-освітній центр. Ми почули про становлення навчального процесу, напрацювання методичних основ, упровадження нових дисциплін і відповідність сучасним стандартам навчально-освітнього закладу. Побачили, як поступово — через труд, терпіння та молитву — утворювався живий механізм духовного навчання, у якому кожна деталь має свою цінність.

Прозвучало і про формування виховної моделі: через дисципліну, відповідальність, вірність іконописному покликанню — не як формальність, а як спосіб духовного зростання. І ми вкотре переконалися: добре налагоджене внутрішнє життя закладу є основою для гармонійного розвитку і спокійного навчання.

Окремо відзначу вагому роль богословської кафедри, яка глибоко і методично формує в наших студентів світоглядну і духовну базу. Це — закладення основ, без яких не можливе ані осмислене написання священного образу, ані церковне служіння.

Не менш важливою є і робота кафедри іконописно-прикладних дисциплін, яка не тільки вдосконалює професійну майстерність студентів, але й несе тягар

відповідальності перед каноном. Тут, у поєднанні з творчістю, діє принцип глибокої покори церковній традиції. І саме тут, як ми сьогодні чули, розкриваються сучасні виклики цифровізації: як зберегти істину і не втратити дух, користуючись новітніми технологіями.

Однак головною червоною лінією нашого форуму стала не лише оцінка минулого, але й бачення майбутнього.

Ми вдячні Предстоятелю нашої Української Православної Церкви, який рішенням від 19 березня 2025 року поклав на наше училище особливу місію — долучення до процесу затвердження новостворених іконографій для канонізації. Це — не тільки висока довіра, а й велика відповідальність.

Ця довіра стала поштовхом для нового етапу: ініціативи створення Міжвузівської іконописної ради, яка б об'єднала представників усіх духовних навчальних закладів Української Православної Церкви задля єдності у сфері церковного образотворчого мистецтва.

Дивлячись далі, ми не виключаємо і створення Синодального відділу з питань церковно-образотворчого мистецтва, до чого наше училище могло б стати тією основою, на якій вибудовується системна церковна робота в цій царині.

Дорогі учасники форуму!

П'ять років, двадцять п'ять років — це вже історія, але водночас це тільки початок. Ми сприймаємо ці періоди як випробуваний досвідом фундамент, на якому будується подальше.

Молимо Господа, щоб Він укріпив усіх нас у служінні.

Нехай наше училище і надалі залишається джерелом світла, чистоти, канонічності і церковної краси, а кожен випускник — іконописцем не лише за фахом, а й за духом.

Дякуємо всім, хто підтримує нас у цьому служінні: владиці митрополиту Феодору, нашим наставникам, викладачам, студентам, випускникам, благодійникам, братіям і сестрам, усім друзям нашого училища.

Нехай і на далі всіх нас береже наш Милосердний Господь, молитвами Його Пречистої Матері, святого славного і всехвального апостола Луки і всіх святих покровителів іконників, іконознавців та іконошанувателів!

З Богом до нових звершень!

РЕЗОЛЮЦІЯ
ДУХОВНО-ОСВІТНЬОГО ФОРУМУ
«П'ЯТЬ РОКІВ НА ШЛЯХУ СЛУЖІННЯ»

Кам'янець-Подільського іконописного духовного училища
 імені святого апостола і євангеліста Луки

Вступ

10 квітня 2025 року в актовій залі Кам'янець-Подільського іконописного духовного училища відбувся духовно-освітній форум «П'ять років на шляху служіння», приурочений до п'ятої річниці надання училищу офіційного статусу. Метою Форуму було підбиття підсумків п'ятирічної діяльності училища на шляху служіння Церкві через іконопис та окреслення напрямків розвитку на майбутнє. Захід набув особливого духовно-освітнього значення: він став своєрідною духовною радою, що об'єднала керівництво, викладачів, студентів і випускників у роздумах і молитві про пройдений шлях. У вступних промовах наголошено, що місія училища полягає не лише в професійній підготовці митців, а насамперед у вихованні іконописців-служителів, покликаних через святу ікону свідчити вічні істини та ревно служити Богові і Церкві.

Підсумки п'ятирічної діяльності

За п'ять років від моменту отримання статусу (рішенням Священного Синоду УПЦ від 18.03.2020 р.) училище пройшло шлях становлення і утвердилось як осередок підготовки іконописців. Заснування училища стало результатом багаторічного розвитку іконописної школи (діяла з 1999 р.), що забезпечило спадкоємність традиції. Від часу реформування духовне училище було сформовано повноцінний освітній процес: розроблено навчальні плани і програми, запроваджено семестрову систему і атестації, налагоджено документацію і отримано власне приміщення для занять. Ці кроки підвищили якість навчання, дозволивши впровадити сучасні методики викладання та контроль знань студентів.

Важливим здобутком стало духовне виховання студентів. У навчальний розклад органічно введено Богослужбову практику: спільні молитви, участь у архієрейському хорі та регулярні духовно-моральні настанови від священників-викладачів. Така інтеграція літургійного життя сприяє формуванню благочестя і церковної дисципліни у майбутніх іконописців. Крім того, за п'ять років суттєво зріс і зміцнів викладацький склад училища: до педагогічної команди долучилися випускники минулих років, що повернулися як викладачі. Це забезпечило поєднання академічних знань із живим практичним досвідом. Розвиток отримала

і іконописна практика: запроваджено копіювальну практику для оволодіння канонічними зразками, започатковано написання кваліфікаційних дипломних робіт. Усе навчання відбувається під чітким богословським спрямуванням – студенти ґрунтовно вивчають основи православного віровчення, щоб їхня творчість була наповнена живою вірою та відповідала канонічній традиції.

Виклики сьогодення

У ході Форуму окреслено головні виклики, що постали перед училищем на сучасному етапі:

- Цифровізація освіти і мистецтва: стрімкий розвиток цифрових технологій впливає на методи навчання іконопису. Використання онлайн-ресурсів та цифрових інструментів відкриває нові можливості (доступ до зразків, створення ескізів на комп'ютері тощо), але водночас несе ризики шаблонності й знеособлення творчості. Виклик полягає в тому, щоб впроваджувати сучасні технології розсудливо і смиренно, не втрачаючи благодатної складової іконопису.

- Збереження канонічності і традиції: у добу постмодерну та мистецьких експериментів важливо вберегти православну іконописну традицію від спрощення або спотворення. Нові художні впливи та прагнення оригінальності не повинні порушити канонічні основи, вироблені Церквою. Необхідно виховувати у студентів творчу свідомість, що поєднує послух канону і дар індивідуальності, аби розвиватися в мистецтві, залишаючись у межах святоотцівського передання.

- Підтримка духовної дисципліни: секулярні тенденції в суспільстві та розосередженість сучасної молоді ускладнюють підтримання суворої внутрішньої дисципліни і молитовного духу. Училище покликане плекати атмосферу духовної аскези та молитви, прищеплювати вихованцям навички церковного життя (регулярна сповідь, участь у богослужіннях, послух).

Виклик сьогодення – допомогти студентам зростати як особистостям церковним, стійким до спокус світу і зосередженим на своїй місії.

- Секуляризація суспільства: загальне охолодження до релігійних цінностей і процес секуляризації впливають на набір студентів та суспільну підтримку духовних ініціатив. Форум відзначив необхідність активніше свідчити про значення іконопису для культури, долати стереотипи щодо «несучасності» церковного мистецтва. Училище має відповідати на виклики часу мовою любові та істини, щоб і в умовах сучасності світло православної ікони продовжувало просвітлювати серця людей.

Основні напрямки розвитку на майбутнє

Незважаючи на виклики, Форум одноставно окреслив стратегічні напрямки розвитку училища. Учасники зосередили увагу на наступних пріоритетах, які стануть дороговказом у наступні роки:

- Поглиблення богословської та гуманітарної освіти. Планується подальше зміцнення богословської складової навчання. Училище розвиватиме науково-богословський осередок на своїй базі, щоб студенти отримували ґрунтовні знання зі Святого Письма, догматики, історії Церкви та сакрального мистецтва. Це створить умови для підготовки випускників до глибшого служіння – можливо, як майбутніх семінаристів або богословів-дослідників. Така інтеграція гуманітарних дисциплін сприятиме всебічному розвитку особистості іконописця і утвердженню училища як духовно-освітнього центру.
- Вдосконалення мистецької майстерності й оновлення програм. Училище продовжить піднімати рівень фахової підготовки іконописців. Передбачається розширення спеціалізацій: запровадження курсів фрески та мозаїки. Для цього залучатимуться досвідчені майстри (гостьові лекції, майстер-класи, вебінари), використовуватимуться сучасні освітні ресурси. Навчальні програми регулярно переглядатимуться й оновлюватимуться з урахуванням нових методик та потреб Церкви. Особлива увага приділятиметься дипломним роботам та практичним навичкам – щоб кожен випускник мав портфоліо якісних ікон.
- Міжвузівська співпраця і створення Іконописної ради. Для підвищення якості освіти та обміну досвідом училище активізує співпрацю з іншими освітніми духовними закладами. Ініціюється створення постійно діючої Міжвузівської іконописної ради – платформи для діалогу між викладачами, іконописцями-практиками, представниками духовних шкіл та мистецьких закладів. Така рада дозволить узгоджувати навчальні стандарти, проводити спільні конференції, виставки, а головне – виробити єдине бачення розвитку православного іконопису в Україні. Міжвузівська співпраця укріпить авторитет училища та відкриє студентам доступ до ширшого кола фахових знань і ресурсів.
- Підготовка до акредитації та впровадження відповідних стандартів. Одним з пріоритетів визначено курс на акредитацію училища. Відповідність державним освітнім стандартам – необхідний крок для визнання дипломів випускників на державному рівні. Училище вже розпочало роботу над необхідною документацією, вдосконаленням навчальних планів, підготовкою матеріально-технічної бази. Форум підтримав зусилля ректорату щодо впровадження стандартів вищої освіти

2020

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКЕ
ІКОНОПИСНЕ ДУХОВНЕ УЧИЛИЩЕ

ГО «ІКОНОПИСЦІ
КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО»

2025

МІЖБУЗІВСЬКА
ІКОНОПИСНА
РАДА

ШОКВАРТАЛЬНЕ ВИДАННЯ

2030

СИНОДАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
ЦЕРКОВНО-ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА

ПІДРУЧНИК
ДЛЯ ДУХОВНОЇ ОСВІТИ

без втрати унікального духовного змісту навчання. У найближчі роки ставиться мета успішно пройти процедури ліцензування і акредитації, щоб зміцнити статус училища та розширити можливості для його випускників.

- Баланс між традицією і сучасністю, духовністю і технологіями. Усі учасники наголосили на важливості зберігати здоровий баланс між вірністю традиції та відкритістю до інновацій. Училище й надалі керуватиметься принципом: «оновлювати форму, зберігаючи суть». Це означає, що нові технології і методи будуть впроваджуватися поступово, під духовним контролем і керівництвом Церкви.

Духовність залишатиметься серцем освітнього процесу – жодні сучасні засоби не замінять живої молитви, благоговійного настрою під час написання ікони та особистого подвигу кожного іконописця. Технології слугуватимуть допоміжним інструментом (для дослідження давніх зразків, збереження електронних архівів, популяризації сакрального мистецтва), але не витіснять сакральної сутності іконопису. Таким чином училище прагне відповідати на вимоги часу, залишаючись вірним духу Павослав'я.

- Поступ до створення Синодального відділу УПЦ з питань церковно-образотворчого мистецтва. Форум підтримав далекоглядну ініціативу керівництва

щодо розбудови в перспективі загальноцерковної структури, відповідальної за розвиток іконопису та церковного мистецтва. Кам'янець-Подільське іконописне духовне училище розглядається як базовий майданчик для формування такого Синодального відділу в майбутньому. Для цього вже зараз здійснюються необхідні кроки: налагодження співпраці з іншими єпархіями, напрацювання концепцій розвитку церковного образотворчого мистецтва, підготовка фахівців, які могли б увійти до цього відділу. Учасники Форуму висловили готовність підтримувати дану ініціативу через молитву, експертну допомогу та активну участь у всіх заходах, що наближатимуть створення Синодального відділу. Віримо, що з часом ця структура сприятиме піднесенню і єдності православного іконопису на загальноцерковному рівні.

Заклучна частина

На завершення Форуму його учасники одноголосно засвідчили вдячність Милосердному Богові за невпинну опіку та благословення в нашому спільному служінні. Окрема подяка висловлена керівництву Української Православної Церкви – за підтримку і довіру, зокрема за рішення Священного Синоду, яким було засновано наше училище, та архіпастирське піклування правлячого архієрея над його діяльністю. Щира вдячність адресована також ректорату та викладачам училища – за їхню жертвенну працю, професіоналізм і натхнення, що зробили можливими всі досягнення останніх років. Студентам і випускникам подякували за старанність у навчанні, творчий пошук і вірність обраній стежі церковного служіння.

Форум закликав всю спільноту училища не зупинятися на досягнутому, але з новими силами прямувати вперед шляхом служіння. Усвідомлюючи, що Церква довіряє нам важливу справу підготовки іконописців, ми повинні звершувати її з благоговінням і повною відповідальністю. Нехай здобуті здобутки стануть твердим підґрунтям для нових звершень, а визначені орієнтири розвитку – дороговказом у подальшій праці. Продовжуймо спільно молитися, творити і навчати на благо Церкви та народу Божого.

Нехай усі наші труди будуть во славу Божу!

Амінь.

СЛОВО ПОДЯКИ

На завершення цього пам'ятного видання хочемо висловити особливу подяку кожному, хто долучився до організації й проведення духовно-освітнього форуму «П'ять років на шляху служіння».

Дякуємо Вам, дорогі доповідачі, за глибокі, проникливі слова, які пролунали на форумі. У кожному виступі — не лише досвід і знання, а й вірність нашій спільній справі, любов до студентів і глибока пошана до служіння Церкві.

Дякуємо всім, хто працював над оформленням, координацією, технічною підтримкою, фото- і відеофіксацією, підготовкою приміщення, друкованих матеріалів, і всім тим, чиї імена залишились за кадром, але без кого цей захід не відбувся б так цілісно і злагоджено.

Особлива подяка — студентам, які своєю присутністю, дисципліною і відкритістю сердець зробили наш форум живим.

Цей день став спільним даром — даром єдності, молитви, осмислення і надії.

Хай Господь воздасть сторицею кожному, хто трудиться на славу Божу і на благо Церкви.

*З вдячністю і молитвою
— адміністрація училища*

Форум “П’ять років на шляху служіння”
став живим свідченням того, як віра, освіта і
мистецтво можуть бути єдиним шляхом.

У стінах іконописного училища, у дні Великого посту,
ми не просто підбили підсумки — ми зупинилися,
щоби побачити головне:
збережене — осмислене — започатковане.

Цей збірник — не лише хроніка форуму,
а голос вдячності й віри,
нагадування про шлях, який уже пройдено,
і дороговказ на шлях, який ще тільки починається.

+38 (098) 717 32 33
+38 (097) 919 57 05

ikonnyk@ukr.net
www.ikonnyk.com

м. Кам’янець-Подільський
вул. Соборна, 2